

Задоля А.О.
д.е.н., професор,
професор кафедри глобальної економіки,
Університет імені Альфреда Нобеля,
м. Дніпро

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ: ПОГЛЯД ЗА ГОРИЗОНТ

Війна завдає значної шкоди господарству України. Вона руйнує і так не високу конкурентоспроможність наших підприємств та економіки у цілому. Сьогодні важливо вистояти та перемогти. Але після перемоги на одне з перших місць вийде саме проблема конкурентоспроможності, оскільки на ринках Європи та світу наші виробники зустрінуть конкурентів, які не будуть давати жодних послаблень лише на підставі того, що товари чи послуги з України. І закладати основи майбутньої конкурентоспроможної економічної системи потрібно буде не потім, а уже тепер.

Слід зазначити, що Європейський Союз, про вступ до якого Україна розпочала перемовини, теж потерпає від зниження рівня конкурентоспроможності в останні роки порівняно з США та Китаєм. Тому турбуючись про вирішення цієї проблеми Європейська комісія підготувала відповідну доповідь, де окреслила основні напрямки діяльності європейських органів влади, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності до 2030 р. і надалі [1]. Базуючись на методології цього документу для України можна сформулювати наступні ключові напрямки діяльності по забезпеченню належної конкурентоспроможності у майбутньому.

1. Інтеграція у єдиний європейський ринок. Для успішної інтеграції важливо здійснити кілька кроків:

- адаптувати національне законодавство до правової системи ЄС. Це передбачає імплементацію нормативно-правових актів, зокрема Директив та Регламентів ЄС. Вони стосуються, перш за все, торговельних правил та стандартів, безпеки товарів та послуг; захисту прав споживачів та виробників. Спеціальну увагу потрібно приділити екологічному законодавству та стандартам щодо якості продукції. Верховна Рада має напрацьовувати відповідні нормативні документи, не відкладаючи цю роботу на потім;

- потрібно готуватися до зняття митних бар'єрів. Проте слід розуміти, що це не тільки відкриє європейські ринки для українських виробників, але й українські ринки для європейської продукції. Тому потрібно буде захищати внутрішній ринок. Досвід країн-членів ЄС показує, що в межах європейського правового поля можна використовувати нетарифні бар'єри. Цей досвід потрібно вивчати та ефективно використовувати.

2. Забезпечення доступу до приватного капіталу та інвестицій. Україна потребуватиме значних інвестицій для розвитку економіки та соціальної сфери. Перш за все, потрібно формувати умови для мобілізації внутрішніх

джерел. Значним потенційним інвестором може стати населення. Маючи у своєму розпорядженні значні гривневі та валютні накопичення, які у кілька разів перевищують золотовалютні резерви країни, домогосподарства за певних умов можуть бути інвесторами. Однак ці умови потрібно створити. Сьогоднішня банкоцентрична модель фінансового ринку, яка сформувалася в Україні, не може ефективно трансформувати заощадження на інвестиції. Потрібно формувати модель, яка б базувалася на фондовому ринку та інститутах спільного інвестування. Однак ця робота займе роки. І її потрібно починати якнайшвидше.

Другим вирішальним джерелом мають стати іноземні приватні інвестиції. Тут потрібна політика держави, спрямована на заміну значної частини імпорту на організацію іноземцями виробництва відповідної продукції в Україні. Заохочення інвестування у поєднанні з нетарифними бар'єрами для імпорту може принести бажаний результат.

3. Державні інвестиції у створення належної інфраструктури. Бюджетні можливості інвестування у повоєнний період будуть дуже обмеженими. Тим важливішим є їх раціональне використання. Європейський досвід показує, що найбільший загальний ефект приносять державні інвестиції у створення інфраструктури, яка б заохочувала приватні інвестиції. Цьому може сприяти розвиток державного-приватного партнерства.

4. Підвищення рівня інноваційності. На сьогодні Україна має найнижчий показник у Глобальному інноваційному рейтингу порівняно з країнами ЄС [2]. Однак насправді це відставання не є катастрофічним. Серед кандидатів на вступ до ЄС Україна має найкращі результати. За деякими складовими рейтингу (відносна кількість патентів та відкриттів, нематеріальні активи тощо) Україна має показники, які навіть значно перевищують середньоєвропейські. Разом з тим, рейтинг України за показниками, що характеризують бізнес середовище є найгіршими: Institutions – 100 позиція; Infrastructure – 77 позиція, Market sophistication – 104 позиція. Вкрай несприятливим є інституційне середовище в цілому (126 місце) та стабільність середовища для бізнесу (130 позиція). Те ж саме можна сказати про систему кредитування (124 місце) та інвестиції (107 місце). Більшість цих показників – це характеристика якості державного управління. Саме тут слід шукати резерви для підвищення індексу інноваційності [3].

5. Вирішення проблем з енергетикою. Питання дефіциту енергоносіїв для України – це не стільки питання їх фізичної відсутності, скільки проблема неефективного використання. Висока енергомісткість виробництва робить українські товари надто дорогими та низько конкурентоспроможними на європейському та світовому ринках. Крім того, практично уся енергетика України була побудована на викопних енергоносіях. Російська агресія зруйнувала, зокрема, теплову електроенергетику. Це завдало надзвичайно великої шкоди економіці. З іншого боку, це дає шанс не відбудовувати її на старій технологічній базі, а зразу створювати енергетичні об'єкти, які б відповідали сучасним європейським стандартам щодо відновлюваних джерел енергії та промисловості з нульовими викидами CO₂. Тому важливо ефективно

розпорядитися тією фінансовою та технологічною допомогою, яку сьогодні західні партнери надають Україні. При цьому потрібно вирішувати питання здешевлення енергоносіїв, оскільки без цього вирішити проблему конкурентоспроможності українських товарів буде не можливо.

6. Формування циркулярної економіки. Ідея циркулятивності стала досить популярною в останнє десятиліття. Її розглядають як засіб забезпечення сталого розвитку. Адже циркулярна економіка пропонує велику можливість зменшити залежність від ресурсів і марнотратство, а також підвищити продуктивність ресурсів, зайнятість і зростання. На жаль, цей напрямок підвищення конкурентоспроможності в Україні розробляється дуже мало. А без долучення до його вирішення економіка України буде дисонувати з європейською.

7. Освіта. Потрібно усвідомлювати, що без наявності кваліфікованих кадрів досягти конкурентної економіки не можливо. Україна втрачає свої позиції за цим показником як через значну еміграцію, так і через кризу в освіті. І мова повинна йти не тільки про отримання професійної чи вищої освіти, а й про постійне підвищення кваліфікації. Адже не даремно ЄС ставить завдання, щоб до 2030 р. 60% дорослого населення щорічно приймали участь у тих чи інших формах навчання.

Таким чином, лише комплексний підхід, який відповідає європейським тенденціям, може забезпечити достатній рівень конкурентоспроможності України у повоєнний період.

Список використаних джерел

1. Communication from the Commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the Committee of the regions (2023). Long-term competitiveness of the EU: looking beyond 2030. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2023-03/Communication_Long-term-competitiveness.pdf
2. Global Innovation Index 2023. Innovation in the face of uncertainty. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023-en-main-report-global-innovation-index-2023-16th-edition.pdf>
3. Zadoia A. Innovativeness of the Ukrainian economy on the way to the EU. European Vector of Economic Development, 2024. No 1 (36). С.6-17. DOI: 10.32342/2074-5362-2024-1-36-1

Тези підготовлені у рамках реалізації міжнародного проекту «Конкурентоспроможність Європи у новій глобальній економіці» № 101176059 – EuCompet – ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH

Co-funded by
the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише автору(ам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність.